

*Душан Гујаничић**
Институт за политичке студије, Београд

НАЦИОНАЛНИ ФРОНТ ФРАНЦУСКЕ – РАСТУЋА СНАГА ЕВРОПСКЕ ДЕСНИЦЕ**

Сажетак

Национални фронт Француске је последњих година постао једна од најдинамичнијих европских партија. Видевши његове резултате како на последњим изборима у Француској тако и на европском нивоу, није претерано рећи да се ради тренутно о најјачој и вероватно најперспективнијој партији европске „тврде“ деснице. Њен успех последњих година је такође неизбежни одраз интензивне друштвене кризе коју пролази Пета република. Знајући притом да су знања о овој партији у нашој земљи врло сумарна, сматрамо да вреди извршити једну ширу анализу њеног политичког развоја, идеологије и деловања, поготово јер се ради о једној врло значајној земљи у европским и светским оквирима каква је Француска.

Кључне речи: Национални фронт, крајња десница, национални приоритет, идентитет, имиграција.

1. ОСНОВЕ ФРАНЦУСКЕ ПОЛИТИЧКЕ КУЛТУРЕ И ПОРЕТКА

Кључна година у модерној историји Француске коју и ми узимамо као полазну и релевантну тачку за наш предмет рада је логично 1789. Идеолошка подела на левицу и десницу вуче своје

* Истраживач сарадник

** Овај текст је настао као резултат рада у оквиру пројекта бр. 179009, који финансира Министарство просвете науке и технолошког развоја Републике Србије.

порекло управо из периода Француске буржоаске револуције, када су политичке партије или групације (или пак обични клубови истомишљеника) заузимали различите положаје унутар Народне скупштине. Оне странке које су се залагале да упркос укидању апсолутне монархије и умањења краљеве моћи он задржи право вета на доношење закона су сматране десницом, док противници овог краљевског овлашћења и изразитије присталице револуције су сматране левицом¹⁾. Током деценија након револуције појам „десница“ је био синоним за конзервативне политичке снаге које у мањој или већој мери теже очувању или повратку старог пред-револуционарног поретка уз одређене привилегије које иду уз то. Другим речима, оне су готово без изузетка у том периоду биле присталице монархијског облика владавине. С друге стране, под појмом „левица“ су се подразумевале политичке снаге прогресивног усмерења које се боре за стални напредак у друштву и неопходне реформе ради остварења тог циља. Готово читав француски XIX век је протекао, шире посматрано, у великој борби између присталица и противника Револуције и њених тековина. Тачније, тек после увођења Треће републике 1871. и доношења Уставних закона 1875. године присталице републиканске владавине су дефинитивно однеле превагу која ни до данас није доведена у питање. Дакле, републикански облик владавине је у Француској неупитан нешто мање од век и по, а и садашњи француски устав садржи одредбу према којој „републиканска форма владавине не може бити предмет уставне ревизије“.

Такође, индикативно је да се током времена „извршила постепенa идентификација између левице и Републике“²⁾ имајући у виду да су примат међу најватренијим заговорницима републике управо имали радикал-социјалисти у Француској,³⁾ (као политички правац који је без дилеме сврстан на левицу), до те мере да је монопол позивања на републиканске вредности и идеале био деценијама фактички везиван за левичарске снаге и појединце. Поједини аутори сматрају да је својеврсни преокрет настао на прелазу између 19.

1) Куриозитета ради, рецимо и то да су посланици деснице заузимали скупштинске клупе на десној страни од председавајућег, док су они који су накнадно проглашени левицом заузимали леву страну скупштине.

2) Jean-François Sirinelli, "L'extrême droite vient de loin", *Pouvoirs*, n°87, 1999, стр. 7.

3) Један од њихових најзначајнијих представника, поготово ван граница Француске, је био чувени Жорж Клемансо (*Georges Clemenceau*, 1841-1929), више пута министар и председник Владе.

и 20. века у вези афере Драјфус, када је „национализам са левице са којом се у прво време идентификовала Република, прогресивно прешао на десницу“,⁴⁾ а има и мишљења која сматрају да је и раније „...са сломом у рату 1870-1871 десница присвојила концепт нације.“⁵⁾

Трећа (1871-1940) и Четврта (1946-1958) Република представљају у одређеном смислу исту органску целину. Оно што их је, наиме, првенствено одликовало у институционално-политичком смислу је било постојање изразитог парламентарног режима који је доводио до хроничне нестабилности извршне власти и учесталог обарања влада. Феномен је нарочито дошао до врхунца током Четврте републике када је за време њеног 12-огодишњег постојања било промењено чак 22 владе! (Историјски) заокрет настаје 1958. када се у јеку алжирског рата за независност и ванредних околности на власт враћа генерал де Гол са потпуно другачијом визијом политичког поретка који је требало успоставити у Француској. Он је полазио од основне премисе да је, у његовим очима омрзнути, „режим партија“ услед својих урођених слабости и склоности ка стварању политичких деоба, био главни кривац за војни слом земље 1940. године. С тога је он нови политички поредак утемељио на доминантној извршној власти и шефу државе чији легитимитет и ауторитет извиру пре свега из непосредног народног избора председника и консултовању грађана у вези свих кључних државних питања. Његово схватање је у складу са чињеницом да је „француски политички систем носилац једне врло јаке етатистичке културе и вере у Републику који чине сложенијим него у неким либералнијим и демократскијим режимима решавање проблема попут небезбедности, имиграције...“⁶⁾

С друге стране, константна критика која се упућује политичком систему Пете републике се односи на неравномерну институционалну заступљеност политичких партија. Већински изборни систем који се са мањим прекидима примењује од почетка Пете републике подразумева својеврсно фаворизовање великих странака и коалиција где мале и поготово „антисистемске“ странке као Национални фронт тешко могу учинити приметнији политички продор. Већински изборни систем је постављен тако да у оквиру 577

4) Sirinelli, *ibidem*, стр. 13.

5) Pierre Birnbaum, “Nationalisme à la française”, *Pouvoirs*, n° 57, 1991, стр. 55.

6) Pascal Perrineau, L’exception française, *Pouvoirs*, n° 87, 1998, стр. 40.

изборних јединица за исто толико посланика доњег дома Парламента бива изабран онај кандидат који у првом кругу освоји преко 50% гласова изашлих бирача. У случају да ниједан кандидат то не успе у други круг иду сви они кандидати који су у првом освојили најмање 12,5% гласова. Другим речима, чак и тамо где кандидат Националног фронта евентуално успе да се домогне другог круга ту га сачека „антилепеновска“ коалиција која га потом најчешће порази. Оваква „закључаност“ изборног система је узрок нелогичне и неправедне ситуације у којој странка за коју гласа у просеку у последње време око 5 милиона Француза и који има несумњивих 20-ак процената подршке има свега 2 (!) посланика у Националној скупштини (од 2012.), а одскора (2014.) и два сенатора.

2. ПОЛИТИЧКИ РАЗВОЈ НАЦИОНАЛНОГ ФРОНТА

Крајња или екстремна десница већ као сама идеја у Француској је готово одувек била прокажена, иако њена друштвена снага и политички утицај готово никад нису имали шири домет у смислу потенцијалне снаге да се преузме власт и историја Француске усмери у одређеном правцу. Шире друштвено, па и културолошки посматрано, сама идеја деснице је постала прилично компромитована у Француској након Другог светског рата услед деловања режима маршала Филипа Петена (*Philippe Pétain*) који је имао позицију марионетског режима под немачком окупацијом (1940-1944). Реч је о режиму чији је носилац био пропагандно представљен као својеврсни „спасилац нације“ после великог војног слома 1940. године успоставивши личну власт на челу једног колаборационистичког режима јаке профашистичке оријентације, и то на само једном делу француске територије (тзв. Вишијевска Француска). Власт која је уз паролу „рад, породица, отаџбина“ форсирајући „традиционалне“ вредности приступила масовном прогону Јевреја и уопште свих противника нацистичког режима је толико *de facto* компромитовала, ако не саму идеју а онда свакако појам деснице у Француској, да се деценијама после рата готово сваки политички покрет клонио било каквог гласнијег помена или позивања на дотични појам или оно што је он негде прећутно подразумевао.

Прво озбиљнији продор крајње деснице у Француској у Петој републици је забележено током '60-их година прошлог века, конкретно током првих председничких избора у оквиру Пете репу-

блике 1965. године. Око ње се окупило углавном језгро бивших петениста-колаборациониста и добар део протераних алжирских Француза који генералу де Голу нису могли да забораве омогућавање независности Алжира. Њихов кандидат Тиксије-Вињанкур (*Tixier-Vignancour*) је том приликом освојио 5,3% одсто гласова и изборну трку завршио на четвртном месту. Колика је била њихово непријатељство према Шарлу де Голу (којим је касније традиционално сврставан међу класичну, умерену десницу) се види из чињенице да су у другом кругу избора подржали кандидата уједињене левце Франсоа Митерана (*François Mitterrand*) против њега. Портпарол Тиксије-Вињанкура током те кампање је управо био председник будућег Националног фронта Жан-Мари Лепен (*Jean-Marie Le Pen*), чија је политичка каријера почела већ током '50-их година када је као (до тада) најмлађи посланик у историји Француске ушао у парламент 1956. године.

Национални фронт Француске је основан 1972. године, обједињавањем више релативно хетерогених група или покрета „тврде“ деснице под вођством горе поменутог Лепена. Њихов први покушај озбиљног политичког продора на националну сцену се збио на председничким изборима 1974. године када је широј јавности тада готово непознати Лепен освојио свега 0,74% гласова. Годину дана пре тога ни освојених 5% гласова на парламентарним изборима (у оквиру париске изборне јединице) нису прошли у јавности оног доба нарочито запажено. Уопштено гледајући, '70-те године прошлог века су још увек представљале период „раног детињства“ Националног фронта без запаженијих политичких успеха. С друге стране, прва половина '80-их година представљају почетак објективног јачања ове партије кроз неколико узастопних успеха ње и њеног вође, премда је ова декада започела неуспехом Лепена да сакупи довољан број предвиђених потписа носилаца одговарајућих државних функција како би се кандидовао на председничким изборима 1981. Најпре, 1983. је изабран за одборника једног арондисмана у Паризу, да би већ следеће 1984. био изабран за посланика европског парламента у Стразбуру. Међутим, својеврсни потрес француска политичка сцена је доживела 1986. године када је Национални фронт по први пут ушао у парламент добивши 36 мандата.⁷⁾ Овакав политички пробој Националног

7) Додуше, ово се десило у доброј мери захваљујући промењеном изборном закону на основу којег је уведен пропорционални изборни систем, што је представљало својеврсну мини-револуцију у земљи која традиционално, барем од увођења Пете

фронта је био повезан са знацима друштвено-економске кризе у Француској која је нарочито постала видљивија крајем '70-их и почетком '80-их година након „30 славних година“ (*Les Trente Glorieuses*) како Французи колоквијално зову период између 1945. и 1975. Постепен раст инфлације, почетак дезиндустријализације, криза радничке класе, све јача имиграција (и то све после два нафтна шока 1973. и 1979.)... су неки од проблема који су обележили дотични период и допринели јачању ове партије која је доста рано успела да релативно успешно препозна или чак предвиди кључне проблеме француског друштва. Међутим, без обзира на овај пробој стиче се утисак да је већина политичких актера у Француској сматрала да „ако радикална опозиција нема шансу да дође на власт, она се толерише.“⁸⁾

Притом, сама личност Жан-Мари Лепена је од почетка изазивала оштре реакције и буквално распаљивала у сваком могућем смислу, вербално, медијски и политички, његове бројне противнике. Томе је он, објективно говорећи, и сам прилично допринео својим, најблаже речено, незграпним изјавама о Другом светском рату где је индиректно, општи је утисак, покушао да ублажи страхоте немачке окупације Француске („гасне коморе су само један детаљ у историји Другог светског рата“ или „немачка окупација Француске није била тако нехумана“ и слично) и тиме створи утисак да је (прикривени) присталица Петеновог режима. Ако се томе дода и његово учешће у алжирском рату за независност (1954-1962) где је као поручник француске војске, према поузданим сведочењима, учествовао у тортури над алжирским ратним заробљеницима побуњеницима, као и његов бескомпромисан став по многим питањима (а на првом месту имиграције), онда је јасно у којој мери се ради о контроверзном политичару који никога није могао оставити равнодушним, како његове присталице, тако још и бројније противнике.

Међутим, неспорни врхунац политичке каријере најстаријег активног француског политичара су били председнички избори

републике, у већинском изборном систему види главно средство обезбеђивања стабилне парламентарне већине и ефикасне владе. Политичко тумачење, раширено у Француској, по којем је тадашњи социјалистички шеф државе Франсуа Митеран (*François Mitterrand*) намерно омогућио пропорционалан систем како би уласком Националног фронта у парламент ослабио традиционалну, неоголистичку десницу нећемо овом приликом детаљније разматрати.

8) Радомир Лукић, *Политичке странке*, Научна књига, Београд, 1981, стр. 165.

2002. године, када је Лепен мимо свих очекивања са приближно 17% освојених гласова ушао у други круг иза тадашњег председника Жака Ширака. Симптоматично је, наиме, да ниједно истраживање јавног мњења уочи избора није ни приближно наслућивало могућност уласка Лепена у други круг. Ако се притом узме у обзир и расцеп који је партија доживела 1999. када је иступио одређен број високих страначких функционера и основао посебну партију, као и вишегодишња негативна кампања коју против партије и њеног шефа немилосрдно спроводи већина француских медија, тек ондасе онда може имати јасна слика о величини успеха Лепена 2002. године. Додуше, истини за вољу, једна од ретких повољних околности за њега уочи тих избора је била велика расцепканост изборне понуде на француској левици (8 кандидата свеукупно), што је директно довело до изборног дебакла тадашњег премијера Лионела Жоспена (*Lionel Jospin*), који је завршивши на трећем месту тиме и званично окончао политички живот. У другом кругу, уз невиђену друштвено-медијску мобилизацију (која је на моменте достигала хистеричне антилепеновске размере⁹⁾) великог броја јавних личности свих боја и занимања, Жак Ширак је очекивано убедљиво победио у другом кругу уз однос процената гласова 82:18.

Након тог момента, може се рећи да је Жан Мари Лепен достигао врхунац своје политичке каријере, што се показало и на последњим председничким изборима на којима је учествовао 2007. године, када је имао тек нешто више од 10% гласова. У међувремену је уз оца стасавала Марин Лепен која је на конгресу 2011. изабрана за шефа странке (а у новембру 2014. и реизабрана без конкуренције), док је њен отац у већ позним годинама изабран за почасног председника. Ова промена на челу странке, иако са оца на најмлађу ћерку, није чисто формалне природе. Наиме, јавна је тајна у Француској да њих двоје поред, разуме се, заједничког „тврдог језгра“ основних идеја и вредностимају у потпуности идентичне погледе на поједина питања, као и на сам јавни стил и приступ публици. У досадашњем, готово четворогодишњем мандату на челу партије, Марин Лепен је јасно ставила до знања да ће Национал-

9) Колико је уочи другог круга владала атмосфера типа „против Лепена су сва средства дозвољена“ можда најбоље говори податак да је Жак Ширак одбио телевизијски дуел са Лепеном, који се у Француској традиционално, по неписаном правилу разуме се, организује између два кандидата у другом кругу, а све под образложењем „да не жели да расправља са непријатељима демократије.“

ни фронт и даље заступати вредности националне деснице, али уз „архивирање“ тема из Другог светског рата и без отворених (или прикривених) антисемитских, расистичких или било којих других сличних ставова који би могли да компромитују њен покрет. У том погледу је чак неколико појединаца бескомпромисно искључено из странке одлуком нове председнице. На председничким изборима 2012. године Марин Лепен је остварила до сада најбољи резултат у историји своје партије освојивши око 18% гласова (иза Франсоа Оланда и Николе Саркозија) или скоро 6,5 милиона гласача.

С друге стране, политички врхунац странке у досадашњем деловању је остварен на последњим изборима за Европски парламент у мају 2014. године када је Национални фронт је добио скоро 5 милиона гласова (нешто мање од 25%) и 24 европска посланика (од укупне француске „квоте“ од 75 посланика) што је дало за право Марин Лепен да победнички назове Национални фронт „првом француском партијом“. То су истовремено били и први избори у историји странке које је она завршила на првом месту. Додуше, многи овај тријумфализам настоје да ублаже тврдњом да је одзив на овим изборима пословично низак и да је последњи пут био свега око 42%. Реално говорећи, истина је да и поред несумњиво значајног изборног резултата избори за Европски парламент нису баш најрепрезентативнији у поређењу са осталим изборима који се готово сваке године одржавају у Француској. Ту притом треба напоменути и тешкоће које је ова странка имала у покушају да оснује заједничку посланичку групу са осталим европским странкама истог или сличног идеолошког усмерења; наиме, тражени услов да се мора окупити минимум 25 посланика из најмање 7 земаља се показао као непремостива препрека за ову својеврсну коалицију, имајући у виду да неке партије нису желеле да јој се придруже (као нпр. Парија независности Уједињеног краљевства Данијела Фарица), док неке друге пак су биле непожељне у очима Националног фронта услед одређених проблематичних ставова (рецимо мађарски Јобик због свог залагања за пријем Турске у ЕУ или профашистичка грчка Златна зора). У сваком случају, Национални фронт ће до следећих европских избора 2019. наступати као самостална група посланика, чиме неће бити у могућности да оствари извесне погодности које припадају посланичким групама (загарантовано време говора, новчане субвенције, лакша кандидатура за одборе Европског парламента итд.).

3. ИДЕОЛОГИЈА И ПОЛИТИЧКИ ПРОГРАМ

Као што смо на почетку рада истакли, Француска је земља у којој је историјски настала основна подела на десницу и левицу, која је и поред свих несавршености и нужних поједностављивања опстала и до данас. Шарл де Гол, чија је ерудиција надалеко превазилазила оквире војничких способности, је издвојио пет идеолошких „породица” у Француској, и то: 1) комунисти, 2) социјалдемократска левица, 3) радикални леви центар, 4) социјал-католички десни центар, 5) конзервативна десница.¹⁰⁾ Оно што одмах упада у очи овде је недостатак било каквог помена крајње деснице као данас широко распрострањене политичке синтагме. Очигледно, ова политичка струја није представљала озбиљнију друштвену снагу барем у моменту успостављања наведене класификације од стране де Гола, односно педесетих година прошлог века. Али, ако бисмо и желели да Национални фронт негде идеолошки сврстамо у оквиру изнете поделе политичких праваца, онда би његово одређење као конзервативне деснице било најближе истини.

Ситуација у Француској ‘90-их година је допринела даљој афирмацији идеја Националног фронта, услед погоршања стања у вези многих тема које су чиниле (и даље) чине основ идеологије ове партије. Наравно, ми овде не можемо изнети целину партијског програма у свим појединостима, али ћемо изложити основне правце деловања и идеје водиле. Ако би, наимае, било неопходно у циљу бољег и лакшеграумевања резимирати саму страначку идеологију у две речи, издвојити њену срж, онда би то свакако била синтагма- *национални приоритет*. Наимае, Национални фронт полази суштински од хипотезе да бројна, а почев од 1992. године практично и неконтролисана имиграција¹¹⁾, представља кључни проблем француског друштва и да је сходно томе она узрок великих друштвених проблема- првенствено пораста незапослености, експлозије криминала и угрожавања француског идентитета. Ова странка жели да у свим сферама живота где је у питању коришћење одређених права, економских и социјалних у првом

10) Georges Lescuyer, *Histoire des idées politiques*, Dalloz, Paris, 2001, стр. 479.

11) Мастрихтским споразумом из 1992. године је створен јединствен европски простор у смислу омогућавања и примене пуне слободе кретања људи, робе и капитала, што је довело до веће политичке и економске међузависности између држава-чланица, а истовремено и до великих таласа емиграције од сиромашнијих ка богатијим чланицама Европске уније, поготово Немачкој, Француској и Великој Британији.

реду, приоритет буде обезбеђен Французима, односно француским држављанима. Сликвито речено, извор великог броја проблема би нестао применом начела „нула емиграције“. У складу с тим, Национални фронт се оштро противи регуларизацији статуса илегалних имиграната и пружању сваке врсте медицинске помоћи њима. Иако овакво решење делује прилично радикално, неспорна је чињеница да француски буџет трпи велико оптерећење услед велике масе „илегалаца“ којима се пружа ова врста помоћи. Такође, у склопу борбе за јачање и поштовање националног идентитета странка се залаже за потпуно укидање двојног држављанства које данас ужива немали број грађана у Француској. Ово се поготово односи на велики број лица пореклом из бивших француских колонија, пореклом из такозваног Магреба, односно Алжира, Марока и Туниса, где услед двојног држављанства великог броја њих постоји ситуација да они потенцијално гласају и у Француској и у њиховим матичним државама. Јер, како је умесно примећено „ни у једној другој европској земљи већинско становништво међу имигрантима не потиче из земље са којом је земља пријема имиграната ратовала током осам година у једном крвавом и братоубилачком сукобу.“¹²⁾ Поред тога, Национални фронт се залаже и за пооштравање законских услова који се тичу стицања француског држављанства. У савременој историји ове земље стицање држављанства путем *iussoli* („право тла“, односно стицање на основу места рођења) се усталило деценијама уназад као правило. Други принцип, тзв. *Ius sanguinis* („право крви“, односно стицање преко држављанства родитеља) је данас (у Француској) напуштен, а његова вредност у очима присталица фронтовске идеологије се огледа у чињеници што он делимично отежава прилив великог броја нових држављана на основу самог места рођења, а тиме и на неки начин спречава потенцијалне злоупотребе и убрзано фабриковања Француза „на папиру“. Њихово схватање улоге државе је прилично јасно изложено у њиховом програму: „...одлучујућа улога државе, јаке државе која је знала да обједини нацију, сузбије федералну расцепканост и поделе по етничкој основи, уништи племенски начин деловања, уреди нашу територију и омогући постепено свима образовање, здравствену негу, социјално осигурање и квалитетну јавну службу.“¹³⁾

12) Pascal Perrineau, *ibidem*, стр. 39. Мисли се на Алжир овде очигледно.

13) www.frontnational.com/pdf/Programme.pdf

Овде би било прикладно посветити одређену пажњу појму мултикултурализма који је последњих деценија предмет многих политичких говора и научних (и квази-научних) студија, широм западне хемисфере поготово. Укратко речено, ради се о савременом концепту који подразумева складан живот у оквиру једне државе већег броја различитих етничких, националних или културних заједница уз међусобно уважавање свих постојећих разлика по претходно наведеним основама. Притом, адекватни политички оквир где се може спровести ова идеја је либерални политички поредак. У том контексту „класичан политички либерални модел... предвиђа темељну разлику између јавних и приватних сфера колективног живота. Јавни простор је по дефиницији неутралан и хомоген...овим, међутим, различитости нису поништене, већ су само ограничене на јавну сферу.“¹⁴⁾ Један од горућих проблема у данашњој Француској управо лежи у све већој „инвазији“ јавне сфере од стране припадника појединих етничких или верских мањина у смислу њиховог непоштовања управо те неутралности јавног простора. Мисли се углавном на припаднике арапско-афричке популације претежно исламске вере који појединим облицима понашања¹⁵⁾, по мишљењу Националног фронта (а и великог броја Француза уопште) не поштују начело световности до кога се у Француској, као уставног начела, нарочито држи још од 1905. године када су верске заједнице одвојене од државе. Наиме, ова партија сматра да је Француска у последње 3-4 деценије *de facto* о дустала од свог препознатљивог концепта (добровољне) асимилације етничких и осталих мањина, чији су припадници традиционално вековима уназад кроз усвајање француског језика и одређених друштвених и грађанских вредности посредством школског система постајали Французи у првој или другој генерацији имиграната.¹⁶⁾Мултикултуралистички приступ, нарочито присутан у англо-америчком цивилизацијском простору, напротив, не предвиђа превласт ниједног посебног културног обрасца,

14) Миша Стојадиновић, *Потрага за идентитетом*, Институт за политичке студије, 2012, стр. 36.

15) Ради се о на пример, јавним молитвама на улицама мимо верских објеката (у 18. париском арондисману на пример), прописивању посебних сатница за купање у базенима за муслиманске жене (рецимо у Лилу), избацивања свињског меса у неким школским кантинама...

16) Овде се мисли претежно на емигранте европског порекла који су у Француску пристизали у дужем временском периоду у мањим или већим таласима (рецимо, Италијани почетком 20.века, Пољаци после Првог светског рата, Шпанци нарочито после грађанског рата 1936-1939 итд.).

нити његово институционално фаворизовање, већ превасходно мирни суживот у равноправним условима свих постојећих култура на једном тлу. Међутим, оваква у основи можда и племенита идеја, услед свог израженог идеализма, у реалном животу наилази на бројне тешкоће, првенствено у ситуацији када се културе различитих заједница на једном тлу драстично разликују, па припадници једне културе услед неразумевања или непознавања долазе у сукоб са појединим правилима или праксама друге културе (арапско становништво у Француској, турско у Немачкој или хинду-пакистанско у Енглеској обилују таквим примерима). Јер, „култура је релативно отворена, склона променама, често подложна трансформацијама и реинтерпретацијама, али *само до одређене мере и у одређеним оквирима*“¹⁷⁾ (подвукао Д.Г.). Управо се ту главно питање и поставља, како и докле прихватити туђе културне вредности или праксу понашања, а не угрозити притом срж домаће, у овом случају француске културе. У програму Националног фронта се посебно истиче да се мора „реафирмисати наш републикански модел и његове вредности насупротив англосаксонског мултикултурализма“, као и да „асимилација нарочито путем школе мора поново постати правило“.

На спољнополитичком плану Национални фронт такође заступа видљиво другачије ставове у односу на све, или барем велику већину, француских политичких партија. Наиме, он се залаже за независну спољнополитичку позицију Француске која подразумева врло радикалне потезе као што су излазак из Европске уније и НАТО-а. Поготово је ова прва организација незаобилазни предмет оштре критике ове странке, што је сликовито изражено и у њеном самом програму сликовитом тврдњом да је она „тројански коњ ултралибералне мондијализације“. Национални фронт посебно истиче штетне последице које је на домаћу привреду по њима изазвао евро као заједничка валута и с тога се залаже за неку врсту колективног изласка већег броја заинтересованих земаља из евро зоне. Ова партија сматра да је француски суверенитет озбиљно угрожен чланством у овим двама организацијама, да француски глас не може доћи до адекватног изражаја и да хегемонија САД спречава стварање мултиполарног света. У том контексту, Национални фронт је „васкрсао“ стару деголовску идеју о Европи „од Атлантика до Владивостока“ и осовини Париз-Берлин-Москва која би

17) Душан Достанић, „Значај проучавања културе за модерну политичку мисао“, *Политичка ревија*, 2/2011, стр. 284.

требало да представља контратежу англо-америчкој хегемонији на светском плану. Познато је да се он, тј. Фронт успротивио већини француских војних интервенција, од '90-их година на овамо (Ирак, Либија, Сирија...), а био је и најзначајнија, ако не и једина снага у Француској, која се противила агресији НАТО-а на Србију и Црну Гору 1999. године. И у последњој великој геополитичкој кризи везаној за грађански рат у Украјини Национални фронт је имао приметно уздржанију позицију према Русији и њеним интересима у односу на огромну већину западноевропских партија. Све се то уклапа у жељу и велику амбицију да се створи један уравнотеженији, а самим тим и праведнији међународни поредак у коме би и француски глас дошао до самосталнијег изражаја много више него данас.

Национални фронт је у последњих 10-ак година извршио и својеврсну реоријентацију на плану економске доктрине или основне идеје које заступа на том пољу. Познато је да је Национални фронт као партија „тврде“ деснице, услед свог нескривеног антикомунизма током Хладног рата, идеолошки заступао идеју либералне економије и слободног тржишта. Међутим, нестанком блоковске поделе света и све већом маргинализацијом Комунистичке партије Француске као „врховног“ заштитника радничке класе, долази до дугорочне промене равнотеже снага у Француској. Наиме, „трансформација и пролетеризација изборне подршке Националног фронта на почетку '90-их година су довеле до идеолошког заокрета, извесног удаљавања од идеја либерализма и повратку на класичну реторику трагања за 'трећим путем' између капитализма и марксизма.“¹⁸⁾ У последњих неколико година нова председница странке се чак трудила да истакне заштитничку улогу државе на економском плану у борби против „дивљег“, потпуно либералног капитализма, уз незаобилазно истицање потребе да се поново успоставе државне границе, значајно либерализоване Мастрихтским споразумом, као нужан предуслов да Француска поврати свој суверенитет, у великом броју области где је пренела своја овлашћења (као и све државе чланице уосталом) на комунитарни ниво. Константна притужба на ограничени законодавни суверенитет Француске (где према неким грубим цифрама 80% закона изгласаних у парламенту су комунитарног порекла) је камен темељац фронтског деловања против Европске Уније.

18) *Les partis politiques français*, Gilles Ivaldi: “Les formations d’extrême droite : Front national et mouvement national républicain”, La documentation française, n° 5131, avril 2001, стр. 34.

* *
* *

Национални фронт Француске је данас неспорно најперспективнија партија националне деснице на европском континенту. Уосталом, то сви резултати на бројним изборима, председничким, парламентарним, локалним, европским, недвосмислено показују последњих година. Привредна стагнација земље, константно висока стопа незапослености (око 10%), масовно, а и делом неинтегрисано имигрантско становништво, општи осећај несигурности, криза евро зоне и слаб легитимитет институција Европске Уније, извесне законским путем уређене промене друштвених схватања су главни разлози великог скока популарности Националног фронта и Марин Лепен лично. До те мере да чак није претерано констатовати да питање које лебди у ваздуху у Француској и заокупља многе умове је- како се одупрети Марин Лепен на председничким изборима 2017. године?

С друге стране, потпуно је јасно да широм изражено незадовољство француског народа није само по себи довољно да доведе до доласка на власт Националног фронта и Марин Лепен. Њој ће бити потребно много мудрости и политичке вештине да би остварила свој циљ, у сваком случају значајно више него њеном оцу који је, и поред грешака, био својеврсни „ледоломац“ у француском друштву за одређене идеје коју су данас распрострањеније и прихватљивије него када је он водио политичку борбу. Ако се позовемо на Макса Вебера (*Max Weber*) према којем „постоје три одлучујућа квалитета који чине политичара: страст, осећај одговорности и разумевање“¹⁹⁾, онда се за Марин Лепен може рећи да је код ње први елемент сасвим неспоран, за трећи има назнака, док другонаведени тек треба да се подвргне провери у ближој или даљој будућности. Поред тога, ако не рачунамо нападе од стране политичких противника и прећутно негативно деловање многих француских медија и појединих јавних личности, додатни ризици којима је она до сада била изложена (и још увек је) потичу делом и из њеног сопственог табора, где у првом реду мислимо на спорадичне, непромишљене изјаве њеног оца и поједине вербалне или визуелне инциденте обичних чланова странке који могу имати призив шовинизма.

19) Max Weber, *Le savant et la politique*, Plon, Paris, 2012, стр. 195.

С друге стране, иако десница, како се то уопштено сматра у Француској, има „културу шефа“ остаје да се види да ли на челу странке неће пеовладати сувише ауторитарни стил вођења организације. Чувени Михелсов закон олигархије према коме „ко каже организација, каже и тенденција ка олигархији“⁽²⁰⁾ је готово постао опште правило у политичком животу, независно од времена и простора, тако да је тешко поверовати да слична опасност не може снаћи и Национални фронт. Латентна опасност од председничког самовлашћа је незаобилазни пратилац по дефиницији сваког политичког покрета.

Исто тако, последњи терористички напади у Паризу који су оставили 17 мртвих иза себе(неки аналитичари говоречак и о „француском 11.септембру“ у симболичком смислу) и велики народни протест који се неколико дана након тога одржао у француској престоници су показали да процес „дедијаболизације“ или „десанализације“ ове странке има још трновит пут пред собом. Наиме, приликом политичке организације самог догађаја остало је неутралном посматрачу прилично нејасно да ли је позив на јединство и мобилизацију био упућен Националном фронту или не. Утисак је да је то учињено на двосмислен начин како би се и Марин Лепен и сама странка осећали нелагодно и сами себе искључили из читавог догађаја, што се на крају и десило, те је Национални фронт фактички организовао сопствени протест у градићу Бокер на југу Француске где држи локалну власт.

Опет, и овде као и код било које друге странке се може поставити старо питање доследности себи и свом програму у случају евентуалног доласка на власт. Многбројни су примери у политичкој историји изневеравања одређених партијских или идеолошких начела, јер перспектива из које се ствари посматрају се нужно мења у односу на период опозиционог деловања. Нико не може гарантовати да би Национални фронт задржао исту оштрицу критике и деловања према питању имиграције, делинквенције, Европске уније, незапослености итд. Односно, ради се о томе да треба пронаћи, како би то рекао Слободан Јовановић, „ону срећну мешавину начелности и практичности која се тражи од странке која хоће да управља државом.“⁽²¹⁾

20) Robert Michels, *Sociologija partija u savremenoj demokraciji*, цитирано према: Вукашин Павловић, *Држава и друштво*, Чигоја штампа, Београд, 2001, стр. 352.

21) Слободан Јовановић, *Примери политичке социологије (Енглеска, Француска, Немачка)*, БИГЗ, Југославија публик, СКЗ, Београд, 1990, стр. 239.

ЛИТЕРАТУРА

- Birnbaum, Pierre, "Nationalisme à la française", *Pouvoirs*, n° 57, 1991.
- *Les partis politiques français*, Gilles Ivaldi : "Les formations d'extrême droite : Front national et mouvement national républicain", La documentation française, n° 5131, avril 2001.
- Lescuyer, Georges, *Histoire des idées politiques*, Dalloz, Paris, 2001.
- Perrineau, Pascal, L'exception française, *Pouvoirs*, n° 87, 1998.
- Sirinelli, Jean-François, "L'extrême droite vient de loin", *Pouvoirs*, n° 87, 1999.
- Weber, Max, *Le savant et la politique*, Plon, Paris, 2012.
- www.frontnational.com/pdf/Programme.pdf
- Достанић, Душан, „Значај проучавања културе за модерну политичку мисао“, *Политичка ревија*, 2/2011.
- Јовановић, Слободан, *Примери политичке социологије* (Енглеска, Француска, Немачка), БИГЗ, Југославијапублик, СКЗ, Београд, 1990.
- Лукић, Радомир, *Политичке странке*, Научна књига, Београд, 1981.
- Павловић, Вукашин, *Држава и друштво*, Чигоја штампа, Београд, 2001.
- Слободан Јовановић, *Примери политичке социологије* (Енглеска, Француска, Немачка), БИГЗ, Југославија публик, СКЗ, Београд, 1990, стр. 239.
- Стојадиновић, Миша, *Потрага за идентитетом*, Институт за политичке студије, 2012.

Dusan Gujanicic

THE NATIONAL FRONT OF FRANCE- THE GROWING FORCE BETWEEN THE EUROPEAN RIGHT-WING PARTIES

Resume

The National Front is a party that represents today one of the most powerful movements among the European extreme right-wing movements and parties. Its slogan: Stop to immigration! is a real cornerstone of its everyday politics. This party sees in the mass influx of the people of foreign descent in France, especially of that one which has a non-European ascendance, a main cause of the last-ing growth of the unemployment and the insecurity in the country, but also a principal threat for the French identity.

The first moments of its political success are linked to the 1980 when the party got for the first time the deputies in the European parliament as well as more than 30 deputies in the National parliament. About 15 years after, in despite of the scission within the party and contrary to all expectations, its founder and president in that time, Jean-Marie Le Pen succeeded to enter in the second round of the presidential elections in 2002, which marks in the same time the heyday of his political career.

After his withdrawal from the function of the president of party his daughter Marine Le Pen who succeeded him in 2011 has more or less continued in the main the politics of her father with nevertheless a different approach and zero tolerance for every verbal or material act of members of the party which could be considered as any form of racism or chauvinism. During her leadership the National front achieved the greatest success in its history, namely has obtained the first place on the European elections in 2014 with almost 25% of voices. However, the last events concerning the terrorist attacks in Paris in January 2015 and in this context the keeping away of the National front from the citizen manifestation show once more that the process of “de-demonization” of the party has still a long way to pass in the future.

Key Words: National Front, right wing, national priority, identity, immigration.